

Ryssland

Bestraffning vid värnpliktsvägran

Inledning¹

Bakgrund

Migrationsanalysenheten har identifierat behov hos såväl operativ verksamhet som Migrationsrättsenheten avseende information kring förekommande bestraffning vid värnpliktsvägran.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att beskriva hur och i vilken omfattning personer som vägrar värnplikt bestraffas. Den utreder även huruvida bestraffning innebär befrielse från värnplikt eller motsvarande för den enskilde. I rapporten besvaras frågor om det rättsliga ramverket kring värnpliktsvägran och hur tillämpningen ser ut, om vägran kan få andra konsekvenser än rättsliga, om upprepade bestraffningar förekommer samt om en person kan kallas in på nytt efter att tidigare ha bestraffats för vägran.

Avslutningsvis beskrivs mycket kortfattat några av de omfattande förändringar som skett i Ryssland sedan den fullskaliga invasionen av Ukraina inleddes 2022, och även hur tidigare förhållanden påverkar möjligheten att dra slutsatser om nuläge och framtid.

¹ Denna rapport är framtagen av Migrationsverket i enlighet med [EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation](#) (2008). Rapporten innehåller landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden. Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänt kända förhållanden. 2023-05-15, version 1.0. Utgiven av Nationella operativa avdelningen, Migrationsanalys – Migrationsverkets funktion för land- och omvärldsanalys. © Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2023. Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se>

Avgränsningar

Rapporten tar således enbart sikte på konsekvenserna av en enskilds vägran att genomföra värnplikt, och beskriver inte det formella ramverket kring den ryska värnplikten i stort eller rätten till alternativ civiltjänstgöring. För information om detta hänvisas bl.a. till rapportering från EUAA.²

Vidare behandlas inte situationen för personer som vägrar att inställa sig, på militärkontor eller för tjänstgöring, inom ramen för det beslut om partiell mobilisering (av personer som redan befinner sig i den ryska reserven) som Rysslands president fattade den 21 september 2022. Inte heller berörs konsekvenserna av andra typer av handlingar, som enligt den ryska strafflagens kapitel 33 om brott mot militärtjänsten kan rubriceras som brott, och som värnpliktiga, mobiliserade eller kontraktspersonal kan anklagas för.

Slutligen innebär begränsningar i tillgänglig information att det inte är möjligt för oss att beskriva eventuella regionala skillnader.

Rättsligt ramverk kring värnpliktsvägran

Artikel 31 i lagen om militärtjänst slår fast att personer som, utan giltigt skäl, inte hörsammar kallelser till militärkontor ska anses undvika militärtjänst och hållas ansvariga i enlighet med rysk lagstiftning.³

Paragraf 21.5 i lagen om administrativa förseelser rör förseelser mot skyldigheter när det gäller registrering. Att inte hörsamma kallelser till ett militärkontor utan giltigt skäl, är en av flera sådana förseelser. I straffskalan finns varning eller administrativ bot på mellan 500 och 3 000 rubel.⁴

Paragraf 328 i strafflagen rör undvikande från militärtjänst (första punkten) och alternativt civiltjänst (andra punkten).⁵ Det förra bestraffas med antingen böter upp till 200 000 rubel eller upp till 18 månaders inkomster, alternativt straffarbete i upp till 18 månader, arrestering i upp till sex månader eller fängelse i upp till två år. Straff för det senare kan utgöras av böter på upp till 80 000 rubel eller upp till sex månaders inkomster, alternativt samhällstjänst i upp till 480 timmar eller arrestering i upp till sex månader.

² EUAA, *The Russian Federation - Military service*, 2022-12-15, [url](#)

³ Ryssland, lagstiftande församling, *Федеральный закон от 28.03.1998 N 53-ФЗ (ред. от 24.09.2022) "О воинской обязанности и военной службе"* (с изм. и доп., вступ. в силу с 13.10.2022), [url](#), paragraf 31. Det ska noteras att Migrationsanalys i huvudsak har maskinöversatt denna och övriga källor på ryska i rapporten.

⁴ Ryssland, lagstiftande församling, *Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30.12.2001 N 195-ФЗ (ред. от 03.04.2023)*, [url](#), paragraf 21.5

⁵ Ryssland, lagstiftande församling, *Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 03.04.2023)*, [url](#), paragraf 328

Rysslands Högsta domstol gav 2008 vägledning om bl.a. tillämpningen av paragraf 328 i strafflagen. Domstolen visar vägen i frågor som rör vilka handlingar/situationer som kan utgöra undvikande och hur uppsåt kan anses manifesteras. Man berör också skillnaden mellan att undvika värnplikt enligt den aktuella paragrafen i strafflagen och att inte uppfylla sina skyldigheter när det gäller militär registrering enligt paragraf 21.5 i lagen om administrativa förseelser. Även om en tydlig gränsdragning är svår att göra utifrån vägledningen kan vi konstatera att lagen om administrativa förseelser i första hand tar fasta på situationer där registrering vid det lokala militärkontoret inte gjorts i laga ordning. Exempelvis vid byte av hemvist, längre tids utlandsvistelse eller om en person inte hörsammat kallelse till initial militär registrering eller läkarundersökning (motsvarande mönstring⁶).⁷ Straffrättsligt ansvar kan utkrävas när en individ, utan giltiga skäl, låter bli att inställa sig till faktisk tjänstgöring eller på annat sätt (exempelvis genom falska intyg) uppsåtligt försöker hålla sig undan tjänstgöring.⁸

Bestämmelserna i strafflagens kapitel 33, om brott mot militärtjänsten, omfattar brott som begåtts av personer som ses som militärer/har påbörjat tjänstgöring, medan paragraf 328 avser personer som inte betraktas som militärer/har påbörjat tjänstgöring.⁹

Konsekvenser av värnpliktsvägran

Straffrättslig tillämpning

EUAA hänvisar till en artikel på en hemsida för de lokala myndigheterna i ett distrikt i Primorskij kraj¹⁰ och uppger bl.a. att paragraf 328 är tillämplig endast när en domstol har funnit att en person vägrat värnplikt samt att åtal kan väckas när en person medvetet har ignorerat kallelser.¹¹ I en senare uppdatering anger EUAA, med hänvisning till sajten *Bumaga*¹², att antalet åtal för brott enligt paragraf 328 ökade under 2021 och 2022 jämfört med tidigare år. Men inte i någon av tidigare domar, som registrerats av Rysslands Högsta domstol mellan 2016 och juni 2022,

⁶ Den initiala militära registreringen sker vid 16 eller 17 års ålder och syftar till att identifiera antalet potentiella värnpliktiga i ett upptagningsområde och göra en bedömning av vilka som uppfyller de medicinska kraven för att genomföra värnplikten. Till skillnad från vid svensk mönstring fattas inget beslut om faktisk tjänstgöring vid detta tillfälle.

⁷ Ryssland, Försvarsministeriet, *Initial military registration*, odaterad, [url](#)

⁸ Ryssland, lagstiftande församling, *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 03.04.2008 N 3 (ред. от 23.12.2010) "О практике рассмотрения судами уголовных дел об уклонении от призыва на военную службу и от прохождения военной или альтернативной гражданской службы"*, [url](#)

⁹ Ryssland, lagstiftande församling, *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 03.04.2008 N 3 (ред. от 23.12.2010) "О практике рассмотрения судами уголовных дел об уклонении от призыва на военную службу и от прохождения военной или альтернативной гражданской службы"*, [url](#)

¹⁰ Ryssland, Дальнереченский муниципальный район, 2020-11-30, [url](#)

¹¹ European Union Agency for Asylum. EUAA, *The Russian Federation - Military service*, 2022-12-15, [url](#), s. 17

¹² Витига, *В России стали чаще судить уклонистов, выяснила «Бумага». Число уголовных дел выросло на 66 % и продолжает расти*, 2022-11-15, [url](#)

har man utdömt annat än bötesstraff för undvikande av värnplikt eller alternativ civiltjänst.¹³

Mediazona ger en liknande bild, baserad på vad som synes vara samma statistiska underlag. I 98 procent av alla domar gällande undvikande av militärtjänst enligt paragraf 328 utdömdes bötesstraff mellan åren 2017 och 2021. I åtta fall dömdes den åtalade till villkorligt fängelsestraff och i nio fall till samhällstjänst.¹⁴

Norska Landinfo hänvisar¹⁵ till en nederländsk rapport från 2021¹⁶ i vilken en anonym källa uppger att personer som undviker värnplikt vanligtvis straffas med böter eftersom det ofta är första gången de bryter mot lagen. Nederländska myndigheter betonar att informationen inte har bekräftats av andra källor.

Flera andra källor förklarar dock det tydliga mönstret vad gäller straffutmätning på liknande sätt: utan försvårande omständigheter är det inte möjligt att döma en förstagångsförbrytare som står åtalad för ett mindre allvarligt brott till fängelse.¹⁷

Någon information om personer som dömts flera gånger enligt artikel 328 har inte kunnat hittas i traditionella källor. Men i ett nätbaserat juridiskt frågeforum förekommer inlägg där frågeställare uppger att de dömts till böter enligt artikel 328, och när de har kallats in igen utan att hörsamma kallelserna har åklagarmyndigheten återigen tagit upp ett ärende om brott mot artikel 328. Vi saknar dock underlag för att kunna göra en uppskattning om hur vanligt förekommande upprepade bestraffning är.

Utomrättsliga tvångsmedel

Under höstens senarelagda inkallelserunda förekom rapportering om avsteg från fastlagda procedurer och om rekryter som utan att ha fått kallelser korrekt, hämtades in av polis, fördes till militärkontor och samma dag togs till militärförläggning.¹⁸ Vår tolkning av rapporteringen är sammanfattningsvis att utomrättsliga tvångsmedel förekommer.

Upprepade inkallelser

En rysk generalmajor uppger 2010, i en intervju i tidningen Komsomolskaya Pravda, att en person som dömts för att ha undvikit värnplikt fortsatt är skyldig att tjänstgöra efter avtjänat straff [böter eller fängelse].¹⁹ En advokat för organisat-

¹³ EUAA, *EUAA COI Query Response - Russian Federation - Major developments in the Russian Federation in relation to political opposition and military service*, 2023-02-20, [url](#), s. 13

¹⁴ Mediazona, *98% уклонистов от армии за последние пять лет получили штрафы, а не реальный срок*, 2022-06-22, [url](#)

¹⁵ Norge, Landinfo, *Temanotat Russland: Militærtjeneste og mobilisering*, 2022-11-21, [url](#), s. 10

¹⁶ Nederländerna, Ministry of Foreign Affairs, *Country of origin information report for the Russian Federation*, 2021-04-12, [url](#), s. 46

¹⁷ Mediazona, 2022-06-22; Chikov, Pavel, *Уголовная ответственность за уклонение от явки в военкомат*, 2022-03-03, [url](#)

¹⁸ Chikov, Pavel, *Усиливаются облавы на призывников*, 2022-12-13, [url](#). Se även Meduza, *'If a person doesn't resist, they send him away' Russia's fall conscription campaign is wrapping up. Here are four stories about what it takes to avoid the draft*, 2022-12-31, [url](#)

¹⁹ BBC Monitoring, *Russian military prosecutor says draft evaders equal to entire military district*, 2010-10-13, [url](#) [betaltjänst]

ionen ”Soldatmödrar” uttalade sig i december 2019 om värnpliktsvägran och konstaterade att det är en medborgerlig skyldighet att inställa sig för den som kallas till mönstring. Advokaten påtalade även att det inte är lönt att försöka undvika värnplikten genom att helt vägra eftersom det dels kan leda till straffrättsligt ansvar, dels inte innebär befrielse från värnplikt utan man kan komma att kallas in på nytt.²⁰

I praktiken kan det noteras att frekvensen av frikännande domar vid åtal enligt artikel 328 i den ryska strafflagen historiskt sett har varit, med ryska mått mätt, väldigt hög. Som anledning till detta har angivits det rent pragmatiska skälet att den åtalade, för det fall han skulle dömas, inte på nytt kan kallas in förrän eventuella böter är betalda eller ett fängelsestraff avtjänat.²¹

Ny lagstiftning gällande digital delgivning

Ny lagstiftning avseende digital delgivning av kallelser till militärkontor trädde i kraft i mitten av april 2023. Utöver möjligheten till delgivning via elektroniska tjänster, ger även lagstiftningen myndigheterna möjlighet att införa tillfälliga restriktioner för den som kallas men inte inställt sig inom 20 dagar. Dessa inkluderar förbud att registrera företag, fordon eller fastigheter, temporärt indraget körkort och restriktioner att utverka krediter. Dessutom ges regionala myndigheter mandat att begränsa utbetalning av bidrag och tillgång till andra sociala förmåner. Ett generellt förbud att lämna landet inträder också omedelbart när en kallelse skickats och gäller fram tills att den kallade inställt sig.²²

Det går i dagsläget inte att säga något om den praktiska tillämpningen av denna lagstiftning eftersom den är helt ny, och de databaser och övrig IT-infrastruktur som kommer att krävas är ännu inte på plats. Klart är i alla fall att det på sikt potentiellt sett innebär kraftigt ökade möjligheter för ryska myndigheter att upprätta kontroll över alla typer av militär registrering och samtidigt förfoga över en mängd nya påtryckningsmedel.

Avslutande kommentar

Sammanfattningsvis kan följande konstateras. Fängelsestraff ingår i straffskalan för brottet undvikande av värnplikt, men i praktiken har ryska domstolar under en följd av år i huvudsak utdömt bötesstraff. Det finns såvitt vi kan bedöma inga formella

²⁰ Soldatmödrar, 2019-12-03, [url](#)

²¹ Ryssland, Högsta domstolen, Судебный Департемент при Верховном Суде Российской Федерации, 2015-09-23, [url](#)

²² Tass, *Putin signs law on electronic military summonses for people liable for military service*, 2023-04-14, [url](#)

hinder mot upprepning av inkallelse och inte heller mot upprepad bestraffning efter att en person dömts för undvikande av värnplikt. Av rapporteringen att döma förekommer detta, men det är inte möjligt att bedöma i vilken omfattning. Aktuell rapportering indikerar att det förekommer att utomrättsliga tvångsmedel används vid inkallelse av värnpliktiga.

Under det senaste året har stora förändringar i det ryska samhället skett. Landet befinner sig formellt sett inte i krig men det är ändå påtagligt att landet genomgår en omfattande militarisering. Utöver konkreta åtgärder som partiell mobilisering, diverse lagändringar, utökning av antalet värnpliktiga och beslut om att kraftigt utöka antalet kontraktsanställda inom de väpnade styrkorna, görs detta också uppenbart genom exempelvis medialt fokus och förändringar i läroplaner och militärt fokus i ungdomsaktiviteter.

Dessa allmänna och specifika förändringar kräver enligt vår mening att stor försiktighet iakttas när man gör antaganden och framåtsyftande bedömningar, eftersom ändrade grundförutsättningar kan ge nya utfall. Exempelvis kan det vara vanskligt att dra slutsatser med utgångspunkt i hur regler om straffutmätning i fall av värnpliktsvägran tidigare tillämpats, och som har redovisats i denna rapport. Dessa brott har skett längre bak i tiden, innan det som rysk lagstiftning rubricerar som ”tid av mobilisering” infördes som försvårande omständighet i strafflagen och som råder sedan den 21 september 2022. Till detta ska läggas att givet det ryska domstolsväsendets bristande integritet kan andra politiska signaler komma att ändra praxis vad gäller straffutmätning.

Källförteckning

BBC Monitoring, *Russian military prosecutor says draft evaders equal to entire military district*, 2010-10-13, <https://monitoring.bbc.co.uk/product/70137572> [betaltjänst]

Bumaga, *В России стали чаще судить уклонистов, выяснила «Бумага». Число уголовных дел выросло на 66 % и продолжает расти*, 2022-11-15, <https://paperpaper.ru/v-rossii-stali-chashe-sudit-uklonistov/>

Chikov, Pavel, *Усиливаются облавы на призывников*, 2022-12-13, <https://t.me/pchikov/5319>

Chikov, Pavel, *Уголовная ответственность за уклонение от явки в военкомат*, 2022-03-03, <https://t.me/forcelegale/4663>

EUAA, *EUAA COI Query Response - Russian Federation - Major developments in the Russian Federation in relation to political opposition and military service*, 2023-02-20, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=47148>

EUAA, *The Russian Federation - Military service*, 2022-12-15, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=46970>

Mediazona, *98% уклонистов от армии за последние пять лет получили штрафы, а не реальный срок*, 2022-06-22, <https://zona.media/number/2022/06/22/army>

Meduza, *'If a person doesn't resist, they send him away' Russia's fall conscription campaign is wrapping up. Here are four stories about what it takes to avoid the draft*, 2022-12-31, <https://meduza.io/en/feature/2022/12/31/if-a-person-doesn-t-resist-they-send-him-away>

Nederländerna, Ministry of Foreign Affairs, *Country of origin information report for the Russian Federation*, 2021-04-12, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=45690>

Norge, Landinfo, *Temanotat Russland: Militærtjeneste og mobilisering*, 2022-11-21, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=46889>

Ryssland, Дальнереченский муниципальный район, 2020-11-30, <https://dalmdr.ru/node/3577>

Ryssland, Försvarsministeriet, *Initial military registration*, odaterad, https://eng.mil.ru/en/career/conscription/military_commissariats/registration.htm

Ryssland, Högsta domstolen, Судебный Департемент при Верховном Суде Российской Федерации, 2015-09-23, <https://web.archive.org/web/20150923201251/http://www.cdep.ru/index.php?id=79&item=2883>

Ryssland, lagstiftande församling, *Федеральный закон от 28.03.1998 N 53-ФЗ (ред. от 24.09.2022) "О воинской обязанности и военной службе"* (с изм. и доп., вступ. в силу с 13.10.2022) [lagen om militärtjänst], 2022, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_18260/0b6fba2b4841a88fc0274d43870ea1d54a32b91d/

Ryssland, lagstiftande församling, *Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30.12.2001 N 195-ФЗ (ред. от 03.04.2023)* [lagen om administrativa förseelser], 2023, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/b579e6b98d04339110a9676dd035147862ff91e0/#dst101836

Ryssland, lagstiftande församling, *Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 03.04.2023)* [strafflagen], 2023, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/4dda14adcf5cf9cff02b704102e58b6877c80362/

Ryssland, lagstiftande församling, *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 03.04.2008 N 3 (ред. от 23.12.2010) "О практике рассмотрения судами уголовных дел об уклонении от призыва на военную службу и от прохождения военной или альтернативной гражданской службы"* [Högsta domstolens vägledning], 2010, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_76081/#dst100062

Soldatmödrar, 2019-12-03, <https://t.me.solmspb/23>

Tass, *Putin signs law on electronic military summonses for people liable for military service*, 2023-04-14, <https://tass.com/russia/1604691>

MIGRATIONSVERKET'S FUNKTION FÖR LAND- OCH OMVÄRLDSANALYS

Den 1 maj 2019 inrättade Migrationsverket en ny funktion för land- och omvärldsanalys. Funktionen benämns Migrationsanalys och finns inom Migrationsverkets Nationella operativa avdelning.